

Сич О.О.
Дунська А.Р.

канд. економ. наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-8623-4507

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ ПРЕДПРИЯТИЯ

ORGANIZATION SUPPORT OF IMPORT OPERATIONS OF ENTERPRISE

На сучасному етапі імпорт в Україні відіграє беззаперечно важливу роль. Він забезпечує потреби національної економіки в тих видах продукції, які є необхідними для її повноцінного функціонування, але через низку причин не можуть бути вироблені у нашій країні. Українські підприємства, які здійснюють імпортні операції, одержують ряд переваг, серед яких доступ до дешевших та якісніших ресурсів та товарів, а також сприяння їх зовнішньоекономічній діяльності, яка є важливою в умовах стрімкого розвитку міжнародної торгівлі.

Виняткова важливість імпорту спричинює необхідність підбору оптимальних методів управління ним. Правильний спосіб організації імпорту як вагової складової діяльності дозволить підприємствам підвищити ефективність своєї роботи та збільшити прибутки.

У статті проаналізовано основні методи здійснення імпортної діяльності, які широко застосовуються на практиці. За результатами проведеного дослідження пропонуються методичні рекомендації щодо вибору конкретного методу виходячи з доцільності його використання у галузі, в якій працює підприємство.

Ключові слова: імпорт, імпортна діяльність, імпортні операції, зовнішньоекономічна діяльність, підприємство.

На современном этапе импорт в Украину играет беспрекословно важную роль. Он обеспечивает потребности национальной экономики в тех видах продукции, которые необходимы для ее полноценного функционирования, но по ряду причин не могут быть произведены в нашей стране. Украинские предприятия, осуществляющие импортные операции, получают ряд преимуществ, среди которых доступ к более дешевым и качественным ресурсам и товарам, а также содействие их внешнеэкономической деятельности, которая является важной в условиях стремительного развития международной торговли.

Исключительная важность импорта вызывает необходимость подбора оптимальных методов управления им. Правильный способ организации импорта как весомой составляющей деятельности позволит предприятиям повысить эффективность своей работы и увеличить доходы.

В статье проанализированы основные методы осуществления импортной деятельности, которые широко применяются на практике. По результатам проведенного исследования предлагаются методические рекомендации по выбору конкретного метода исходя из целесообразности его использования в отрасли, в которой работает предприятие.

Ключевые слова: импорт, импортная деятельность, импортные операции, внешнеэкономическая деятельность, предприятие.

At present import in Ukraine plays an undeniably important role. It provides the national demand for those types of products that are necessary for its full functioning, but due to a number of reasons cannot be produced in our country. Ukrainian enterprises which perform import operations, receive a number of benefits, including access to cheaper and better quality goods and resources, and assistance in their foreign trade, which is important in the rapid development of international trade.

Exceptional importance of import leads to the necessity for selection the best practices of management. The correct way of organization import as an important component of enterprises' activity will improve its effectiveness and increase profits.

An article analyzes the main methods of import activities, which are widely used in practice. On the basis of the results of the study methodic advices on choosing a specific method based on the reasonability of its use in the industry in which the enterprise operates are offered.

Key words: import, import activity, import operations, foreign trade, enterprise.

Вступ. В умовах глобалізації світової економіки та значного розширення міжнародних економічних відносин між країнами, вагомість зовнішньоекономічної діяльності, як складової господарської діяльності будь-якого підприємства, посилюється.

Наразі у вітчизняній структурі зовнішньоекономічних операцій яскраво виражене переважання імпорту над експортом. Така ситуація пов'язана з тим, що господарюючі суб'єкти економіки України зосереджені здебільшого на купівлі окремих видів продукції та сировини, аніж на власному їх виробництві, яке потребує вдосконаленої матеріально-технічної бази, високої кваліфікації кадрів, значних обсягів інвестицій тощо. Імпортовані товари часто бувають дешевшими та переважають за якістю, порівняно з аналогічними товарами, виготовленими в Україні.

Тому, актуальність обраної теми обумовлена зростанням кількості українських підприємств, що здійснюють імпортні операції. Оскільки кожне підприємство передусім прагне отримати прибуток, пошук шляхів вдосконалення імпортної діяльності допоможе оптимізувати цей процес з найбільшою вигодою для компанії.

Особливості організації імпортної діяльності підприємства та шляхи її вдосконалення досліджували такі науковці, як Козак Ю.Г. [3], Макогон Ю.В. [5], Новицький В.Є. [4], Стровський Л.Е. [2], Янковський Н.А. [1] та інші.

Постановка завдання. Метою роботи є оцінка сучасного стану українського імпорту та можливих шляхів організації імпортних операцій для

підприємств, що діють на українському ринку. На основі проведеного аналізу планується розробити практичні рекомендації щодо вибору способів здійснення імпорту на підприємствах, залежно від галузі, у якій вони діють.

Методологія. Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні та сучасні положення економічної теорії, менеджменту, зовнішньоекономічної діяльності, а також доробки вітчизняних і зарубіжних науковців. У процесі здійснення дослідження були використані такі наукові методи, як узагальнення, аналіз, синтез та групування.

Результати дослідження. Імпорту діяльність в Україні переважно здійснюють великі підприємства, торгові фірми, держава. Також багато організацій здійснюють імпорт сировини, обладнання та матеріалів для виробництва своєї продукції на території України.

Імпорт надає низку переваг для підприємств на українському ринку, оскільки він надає можливість отримати доступ до більш дешевих та якісних товарів і сировинних ресурсів, наповнити вітчизняний ринок товарами, що не виробляються на території України, а також сприяє налагодженню зовнішньоекономічних зв'язків підприємств та їх співпраці із закордонними компаніями.

Важливість імпорту для української економіки обумовлена тим, що існують певні групи товарів, які Україна вимушена імпортувати. Передусім це нафта, газ, лікарські препарати, а також машини і обладнання [6] (рисунок). Це ті товари, які ми не можемо виробляти на території нашої країни в обсягу, необхідному для нормального функціонування економіки України і саме вони займають найбільшу частку в імпорті (55,8%).

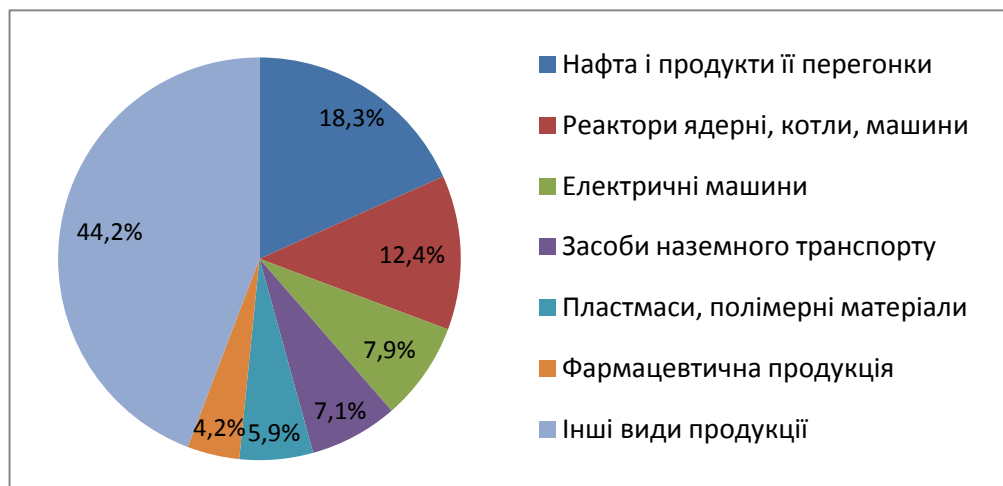

Рисунок. Товарна структура імпорту України за період січень-вересень 2016 р.
Джерело: [6, 7].

Незважаючи на те, що імпорт загалом є традиційним явищем, в Україні його здійснення пов'язане з наявністю низки проблем, основною з яких є

від'ємне значення зовнішньоторговельне сальдо. У табл. 1 відображені обсяги експорту та імпорту товарів в Україні, а також зовнішньоторговельне сальдо.

Таблиця 1

Обсяги експорту, імпорту товарів та зовнішньоторговельне сальдо в Україні за період 2012-2016 рр.

Роки	Експорт, млн дол. США	Імпорт, млн дол. США	Сальдо, млн дол. США
2016*	25874,5	27635,3	-1760,8
2015	38127,2	37516,4	610,8
2014	53901,7	54428,7	-527
2013	63312	76964	-13652
2012	68809,8	84658,1	-15848,3

Джерело: [7].

* Примітка: обсяги експорту та імпорту у 2016 році подані за період січень-вересень.

Так, зовнішньоторговельне сальдо в Україні за останні 5 років було позитивним лише у 2015 р. Наразі імпорт переважає експорт на 1760,8 млн дол. США. Такий стан зумовлює критичне ставлення до імпорту та як наслідок використання заходів, що обмежували б імпорт.

Втім, розглядати імпорт, коли він перевищує обсяги експорту, як негативне явище для економіки не завжди вірно. На нашу думку, подібна ситуація має використовуватись як джерело нарощування обсягів експорту. Завдяки цьому економіка країни буде прагнути до нульового зовнішньоторговельного сальдо – оптимального співвідношення, за яким досягається баланс у зовнішньоекономічних операціях.

Необхідно змінити структуру імпорту таким чином, щоб імпортовані товари не були обмежуючим чинником для експорту, а навпаки, стимулювали його розвиток.

Для цього науковці, серед яких Дячек В.В. та Мазаракі А.А., пропонують передусім використання політики імпортозаміщення та зниження енергозалежності [8, с. 18, 9, с. 7]. Однак, на нашу думку, український імпорт має бути організований таким чином, щоб забезпечити всі необхідні умови для розвитку власного виробництва та подальшого експорту. Це пропонується реалізувати шляхом збільшення імпорту інновацій, науково-дослідних розробок та технологій, модернізованого обладнання, а також інвестицій, що створить необхідну базу для нарощування обсягів вітчизняного виробництва передусім тих товарів, які в подальшому можна буде експортувати, а також тих, які наразі в Україні майже не виробляються або виробляються у незначній кількості. У подальшому ці кроки нададуть можливість частково відмовитися від імпорту тих видів продукції, які Україна закупає лише виходячи з нижчої їх вартості.

З метою налагодження процесів імпортової діяльності та оптимізації структури імпорту на українських підприємствах необхідно здійснювати

грамотне управління ними, що досягається шляхом вибору способів організації імпортової діяльності.

Аналіз наукової літератури, зокрема праць Козак Ю.Г., дав нам можливість узагальнити підходи до організації імпортової діяльності у дві групи – прямий та непрямий [3, с. 70].

Непрямий метод застосовується більш широко, оскільки спрощує для імпортера процедуру закупівлі товарів та не потребує зайвих витрат на пошук прямих постачальників товарів. Такий метод застосовується підприємствами, які не мають власної збутової мережі, здійснюють імпортні операції в незначних обсягах або на періодичній основі.

Однак, якщо підприємство прагне встановити тісні довгострокові зовнішньоекономічні зв'язки, воно повинно надавати перевагу прямому методу. При застосуванні прямого методу імпорту, підприємство має можливість знизити вартість куплених товарів через відсутність комісії посереднику, зменшує можливі ризики, може більш ретельно контролювати торгові операції. Прямий метод застосовується українськими підприємствами переважно в тих випадках, коли вони є підрозділами ТНК та міжнародних компаній, мають довгострокові контракти з іноземними фірмами, є великими компаніями, відомими на світовому ринку або компаніями, що здійснюють закупівлю сировини, матеріалів та обладнання.

Таблиця 2

Галузі, в яких доцільне використання прямого та непрямого методу організації імпорту

Прямий метод	Непрямий метод
Сільське господарство	Харчова промисловість
Добувна промисловість	Текстильна промисловість
Хімічна промисловість	Поліграфічна діяльність
Металургія	Меблева промисловість
Машинобудування	Ремонт і монтаж машин і устаткування
Будівництво	Торгівля
Виробництво комп'ютерів, електронної продукції	Транспорт, складське господарство
Комп'ютерне програмування	Телекомунікації
Наука, наукова діяльність	Фінансова і страхова діяльність
Електроенергетика	Адміністративне і допоміжне обслуговування
Паливна промисловість	Освіта, культура, мистецтво тощо

Джерело: розроблено авторами на основі [10].

Вибір підходу до організації імпорту має здійснюватись на основі аналізу можливостей конкретного підприємства, а також умов, що склалися на ринку. Тому вважаємо за доцільне запропонувати використання прямого або

непрямого підходу виходячи із характеристики галузі, в рамках якої діє підприємство (табл. 2).

У межах кожного із зазначених підходів до здійснення імпорتنих операцій підприємство повинне також забезпечити наявність потрібної організаційної структури. Згідно з І.Н. Герчиковою, з метою здійснення імпорتنих операцій підприємствами створюється власний імпорتنний апарат або закордонне представництво. Також має місце об'єднання підприємств у імпортні асоціації.

Найчастіше власний імпорتنний апарат реалізується у вигляді вбудованих імпорتنих відділів, які створюються в рамках відділів закупівлі або постачання. Проведене нами дослідження дає змогу стверджувати, що такий спосіб організації імпорتنих операцій є найбільш оптимальним для підприємств, які мають стійкі зв'язки із постачальниками, а закупівлі здійснюються у великих обсягах і носять регулярний характер. В такому випадку компанія має змогу безпосередньо керувати всіма процесами та здійснювати оперативне управління. Імпортні відділи фірми доцільно розташовувати в портах або у великих містах з добре розвиненою інфраструктурою, що спрощуватиме доступ до транспортних шляхів.

При регулярних імпорتنих закупівлях у великих компаніях з широкими масштабами діяльності способом організації імпорту служать закордонні представництва. Вони створюються у великих промислових центрах на закордонному ринку для придбання місцевих товарів безпосередньо у виробника або у торговельно-посередницьких фірм.

У ряді випадків підприємства роздрібної торгівлі та імпортери сировини об'єднуються з метою створення імпорتنих асоціацій. Асоціації дозволяють їх учасникам отримувати вигоди від закупівлі товарів великими партіями, відмовляючись від послуг торгових посередників[11].

В Україні імпортні асоціації не мають такого широкого поширення, як у США та ЄС через недосконалість вітчизняної законодавчої бази та практичну відсутність пільг для асоціацій при здійсненні зовнішньоекономічних операцій. Найчастіше в Україні подібні об'єднання реалізуються у вигляді асоціацій виробників, які також займаються імпортом продукції.

Використовуючи оптимальний та правильно підібраний метод організації імпортної діяльності підприємство може забезпечити підвищення ефективності своєї роботи, налагодження зовнішньоекономічних зв'язків та подальше просування на міжнародному ринку.

Висновки. Здійснене дослідження надає можливість констатувати, що на сьогоднішній день імпортна діяльність є невід'ємною складовою зовнішньоекономічної діяльності підприємств України та здійснюється в основному великими компаніями, підрозділами ТНК та міжнародних компаній та підприємствами, що використовують у виробництві своїх товарів

імпортовану сировину. Імпорт забезпечує задоволення потреб економіки у товарах, які не виробляються на території України і на поточному етапі переважає експорт за вартісними обсягами. У представлений роботі було запропоновано вирішити проблему від'ємного зовнішньоторговельного сальдо за допомогою використання імпорту як бази для налагодження власного виробництва і експорту.

Незважаючи на безумовну важливість імпорту для підприємств в Україні, ними не завжди використовуються оптимальні методи його організації. Наукова новизна роботи полягає в тому, що результати проведеного дослідження та систематизації підходів до організації імпортової діяльності дають змогу запропонувати вибір конкретного методу виходячи з доцільності його використання у галузі, в якій працює підприємство.

Подальші дослідження слід спрямувати у напрямку розробки якісно нових підходів до організації імпортової діяльності на підприємствах та їх апробації в умовах економіки України.

Література:

1. Янковский Н.А. Повышение эффективности внешнеэкономической деятельности крупного производственного комплекса: Монография – Донецк: ДонНУ, 2000. – 430 с.
2. Стровский Л.Е. Внешнеэкономическая деятельность предприятия : Учебник. – 5-изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011.– 498 с.
3. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник / [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. та ін.]; за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Освіта України, 2012. – 272 с.
4. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України : Підручник. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.
5. Макогон Ю. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посібник / Ю. В. Макогон, В. С. Рижигов, С.В. Касьянюк. – Київ : Центр навч. л-ри, 2006. – 424 с.
6. Рейтинги импорта товаров в Украину. Рост поставок электроэнергии – в 20,5 раз (инфографика) – Портал HUBs [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hubs.ua/economy/rejtingi-importa-tovarov-v-ukrainu-rost-postavok-elektroenergii-v-20-5-raz-infografika-65637.html>
7. Державна служба статистики України – Статистична інформація – Економічна статистика – Зовнішньоекономічна діяльність – Товарна структура зовнішньої торгівлі України (щомісячна інформація) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Мазаракі, А. А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України [Текст] / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 2. – С. 5–11.
9. Дячек, В. В. Зовнішня торгівля товарами підприємств України: статистичний огляд та можливі шляхи розвитку [Текст] / В. В. Дячек // Бізнес Інформ. – 2012. – № 1. – С. 11–19.
10. «Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010» : Національний Класифікатор України [електронний ресурс] / затв. Наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 530 від 29.11.2010. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>

11. И.Н. Герчикова. Менеджмент : Учебник [электронный ресурс]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – Режим доступа: <http://interservis.info/lib/i5/>